

Дмитрук М.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «КІБЕРЗЛОЧИН» ТА «ЗЛОЧИН У СФЕРІ ІТ» ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ

5 жовтня 2017 р. Президентом України підписано Закон України № 2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». У п. 8, ст. 1 вказаного акту «кіберзлочин» (комп'ютерний злочин) визначено як суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України. Питання позначення ЕОМ, систем та КМ і МЕ досліджувалось вченими неодноразово, проте узагальнена позиція з цього питання не сформована.

Так, М.В. Карчевський відстоював необхідність використання поняття «злочини в сфері використання інформаційних технологій». При цьому вчений у якості доводів аналізує поняття «злочини у сфері ІТ», «інформаційна безпека» та приходить до висновку, що злочини в сфері використання інформаційних технологій, є одним з видів злочинів в сфері інформаційної безпеки, є передбачені КК. Аналіз чинного КК дозволяє прийти до висновку, що до таких злочинів слід відносити посягання, передбачені ст.ст. 361, 361-1, 361-2, 362, 363, 363-1, 376-1 КК (Карчевський Н.В. Киберпреступление или преступление в сфере использование информационных технологий? // Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 21 жовтня 2016 р. – Одеса: ОДУВС, 2016. – С. 10-15). Вказане твердження М.В. Карчевського щодо віднесення до «злочинів в сфері використання ІТ» належать виключно вказані діяння залишається необґрунтованим. Якщо погодитись із вказаним вченим, то виходить, що порушення авторських та суміжних прав, яке здійснюється шляхом втручання в роботу ЕОМ не заподіює шкоду «відносинам у сфері реалізації інформаційної потреби».

Для етимологічного розуміння, що таке «інформаційна технологія» і чи можна систему злочинів передбачених в Розділі XVI О. ч. КК України визначити як «злочини в сфері інформаційних технологій» розглянемо що таке «інформаційні технології».

«Інформаційна технологія», згідно ст. 1 ЗУ «Про Національну програму інформатизації», – це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування. Вказане визначення є досить широким і не дає можливості встановити тотожність між поняттям «сфера інформаційних технологій» та «сукупність суспільних відносин, що охороняються положеннями Розділу XVI О. ч. КК».

У зв'язку із цим, цікавим є питання як визначається досліджувана система злочинів в кримінальному законодавстві інших держав, до яких КК України є близьким за структурою.

В КК Грузії Глава XXXV визначає вказану систему злочинів, як «Кіберзлочини», таку ж назва має Глава 30 в КК Азербайджану.

В КК Вірменії вказана система злочинів, згідно Глави 24, іменується як «Злочини проти безпеки комп'ютерної інформації», в КК Білорусії, згідно із Розділом XII, – «Злочини проти інформаційної безпеки», яка містить одну Главу 31 «Злочини проти інформаційної безпеки». В КК Киргизької Республіки Глава 42 також визначає систему злочинів як «Злочини проти інформаційної безпеки», такою ж є назва Розділу XII в КК Республіки Таджикистан.

В КК Туркменістану досліджувана система злочинів, згідно Розділу XIII, визначається як «Злочини в сфері комп'ютерної інформації», який містить одну Главу 33 під назвою «Злочини в сфері інформатики і зв'язку». В КК Естонії подібним чином, згідно Глави 14, визначається досліджувана система злочинів як «Злочини в сфері комп'ютерної інформації та обробки даних». Дещо іншу назву має Глава 7 КК Казахстану «Кримінальні правопорушення в сфері інформатизації та зв'язку». В КК РФ згідно Глави 28 вказана система злочинів іменується як «Злочини в сфері комп'ютерної інформації». В КК Литовської Республіки досліджувана система злочинів, згідно Глави XXX, іменується як «Злочини проти інформатики». І лише в КК

Республіки Узбекистану досліджувана система злочинів, згідно Глави XX-1, визначається як «Злочини в сфері інформаційних технологій».

Отже, дослідження назви системи злочинів більшості інших держав свідчить, що вказана система злочинів визначається, як: 1) кіберзлочини; 2) злочини проти інформаційної безпеки; 3) злочини проти комп'ютерної інформації (або інформатики) та зв'язку; 4) злочини в сфері інформаційних технологій. Тобто у більшості інших сусідніх держав законодавець ніде не перелічує предмети або засоби вчинення злочину для позначення назви злочинів в сфері ІТ. Такий спосіб визначення системи злочину (або назви родового об'єкту (не стосується Розділу XIX О. ч. КК України)), як перелічення у назві конкретизованих предметів суспільних відносин, законодавцем використано в Розділі XX, XIV, XIII. Вказаний спосіб напевно чи можна визнати вдалим.

Враховуючи, що поняття кіберзлочину або комп'ютерного злочину, згідно нового ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», використовується стосовно як злочинів, які посягають на суспільні відносини, що охороняються положеннями Розділу XVI О. ч. КК України, так і злочинів, які посягають на будь-які інші суспільні відносини шляхом застосування інформаційних технологій, оптимальним було визначити діяння, відповідальність за які передбачено у ст.ст. 361, 361-1, 361-2, 362, 363, 363-1 КК України як «злочини в сфері інформаційних технологій», як це передбачено у КК Узбекистану, а всі злочини, які вчиняються за допомогою ЕОМ, КМ, мереж електрозв'язку як кіберзлочини (комп'ютерні злочини). Поряд із цим, вказаний поділ на кіберзлочини (комп'ютерні злочини) та злочини в сфері ІТ є досить умовним, оскільки за змістом законодавче поняття «інформаційні технології» охоплюють більше коло суспільних відносин, ніж ті, які охороняються положеннями Розділу XVI О. ч. КК України.